TARİH Sınıf-11

OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU ZORUNLU ASKERLİK SİSTEMİ

1789 Fransız İhtilali sonrasında ortaya çıkan zorunlu askerlik sistemi, ulus devletlerin kurulmasında ve cumhuriyet rejimlerinin ortaya çıkmasında önemli rol oynamıştır. Fransa'da cumhuriyetin ilan edilmesinden sonra her bireyin vatan savunmasından sorumlu olduğu ve gerektiğinde asker olarak görev yapması gerektiği anlayışı ortaya çıkmıştır. Fransız İhtilali'nden sonra yaygınlaşmaya başlayan ulusçuluk anlayışıyla birlikte, Avrupa'da millî ordu ihtiyacı ulus devletlerin ayrılmaz bir parçası olmuştur. 1789 İhtilali'nden sonra birçok cephede Avrupa devletleriyle savaşan Fransa, askere ihtiyaç duymaya başlamıştır. Bunun üzerine 1793'te ilan edilen bir anayasa bildirgesi ile Fransa'da askerlik zorunlu hâle getirilmiştir. Zorunlu askerlik sisteminin yaygınlaşması, XIX. yüzyılda Avrupa'daki önemli gelişmelerden biri olmuştur. Bu sistemle ordu, milletin okulu olarak değerlendirilmiş ve orduya modernleştirme görevi de verilmiştir. Orduda askerlere okuma yazma devletin resmî dili ve devletin temel değerleri öğretilerek vatandaşlık eğitimi verilmiştir.

Osmanlı Ordusunda Modernleşme ve Yeniçerilerin Sonu

İstanbul'un Fethi'nden sonra silah, teçhizat ve mühimmat imalathaneleri kurulmuş ve tersaneler inşa edilerek güçlü bir askerî sanayi oluşturulmuştur. Avrupa'da yaşanan siyasi rekabet ve XVIII. Yüzyıldaki Sanayi Devrimi, askerî teknolojideki gelişmeleri de hızlandırmıştır. Batı'daki teçhizat ve son model silahlar, zırhlı gemiler ve askerî sanayide kullanılabilecek makineler ithal edilmeye başlanmıştır. Osmanlı Devleti, bu teknolojiyi üretmeyi başaramamış ve askerî teknolojiyi sadece

kullanan pozisyonunda kalmıştır. Osmanlı Devleti, XVIII. yüzyılda Rusya ve Avusturya'ya karşı ağır yenilgiler alarak büyük toprak kayıpları yaşamıştır. III. Selim ve II. Mahmud Batı tarzı reformlar yapmıştır. II. Mahmud Dönemi'nde Yeniçeri Ocağı kaldırılarak Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye ordusu oluşturulmuştur.

Nizam-ı Cedit Ordusu

Avrupalı devletler karşısında alınan yenilgiler ve sürekli karşı karşıya kalınan saldırılar, III. Selim'i öncelikle askerî reformlar yapmaya zorlamıştır. Bu nedenle 1792'de Batı tarzında eğitilen ve teçhizatlandırılan Nizam-ı Cedit Ordusu kurulmuştur. Nizam-ı Cedit Ordusunun masraflarını karşılamak için de İrad-ı Cedit denilen yeni bir hazine oluşturulmuştur. Nizam-ı Cedit Ordusu'nun en önemli başarısı Filistin'i işgal eden Napoleon'u Akkâ'da mağlup etmesidir.

Yeniçeri Ocağı'nın Kaldırılması

Yeniçeriler, başta İstanbul olmak üzere kışlaların bulunduğu yerlerde halktan ve esnaftan haraç almış, açtıkları kahvehaneler ve benzeri işyerleriyle haksız rekabet sonucu büyük kazanç elde etmişlerdir. Bu konumlarını kaybetmekten korkan yeniçeriler, başta askerlik olmak üzere devletin kurum ve kuruluşlarında yapılmak istenen bütün yeniliklere karşı çıkmıştır. Hem halkın hem de ulemanın desteğini alan II. Mahmud, yeniçeri kışlalarını topa tutarak ortadan kaldırmıştır. Osmanlı tarihine "Vaka-i Hayriye" olarak geçen Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması, Osmanlı Devleti'nde ordu ve devlet teşkilatındaki modernleşmenin asıl başlangıcı kabul edilmiştir. Bu ocağın yerine Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye adıyla talimli ve düzenli yeni bir ordu kurulmuştur.

Zorunlu Askerlik Sistemine Geçiş

Tanzimat Dönemi'nde deniz kuvvetlerinde de önemli düzenlemeler yapılmıştır. Özellikle Sultan Abdülaziz Dönemi'nde zırhlı gemilerden oluşan büyük bir filo kurulduğu gibi çağın gerektirdiği teknik personelin yetiştirilmesine büyük önem verilmiştir. Osmanlı ordusu, 1877-1878 yılları arasında yapılan Osmanlı-Rus Savaşı'nda başarısız olunca 1879 yılında bir karar alınmış, alınan bu kararla Avrupa ordularında olan tümen (fırka) düzeninin Osmanlı ordusunda da uygulanmasına başlanmıştır. Uygulamada zorunlu askerlik sistemine ancak 1909'da geçilebilmiştir. Osmanlı Devleti'nde 1844'te yapılan bir düzenlemeyle askerlik süresi 5 sene olarak belirlenmiştir.

1846'da çıkarılan bir kanunla sadece Müslümanlar askerlikle yükümlü kılınmış, gayrimüslimler zorunlu askerliğin dışında tutulmuştur. Gayrimüslimlerin isteksizliği de göz önünde bulundurularak bedel-i askerî (bedel ödeyerek) yoluyla gayrimüslimlere askerlik görevinden muafiyet getirilmiştir. İttihat ve Terakki Cemiyeti iktidara geldikten sonra 1909'da gayrimüslimlerin de askere alınması kanunu çıkarılmış ve böylece Osmanlı Devleti'nde zorunlu askerlik sistemine geçilmiştir.

SORULAR

1) I. İrad-ı Cedit Hazinesi
II. Asâkir-i Mansûre Nezâreti
III. Hazine-i Hassa

Yukarıdakilerden hangileri Osmanlı Devleti'nde yeni kurulan orduların ihtiyaçlarını karşılamak için oluşturulmuştur?

A) Yalnız I. B) Yalnız II.
C) Yalnız III. D) I ve II.
E) I, II ve III. **Cevap: D**

2) Nizam-ı Cedit kavramı, Osmanlı Devleti'nde dar ve geniş olmak üzere iki anlam içerir. Dar anlamda Nizam-ı Cedit, III. Selim devrinde Avrupa usulüne göre yetiştirilmek istenen talimli askerin adıdır. Geniş anlamda ise, ordudan başlamak üzere toplumun ve devletin bütün kesimlerinde ve alanlarında yapılacak olan Batılılaşma girişimleri ve reform çabaları demektir.

Bu paragrafa göre Nizam-ı Cedit uygulamaları ile ilgili ulaşılabilecek genel yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) İlk olarak askerî alanda gerçekleştirilmeye çalışılan Batı tarzı yenileşmedir.
B) III. Selim devrinde gerçekleştirilmek istenen kapsamlı reform hareketleridir.
C) Yönetim alanındaki yenilikleri ifade eden batılılaşma hareketidir
D) Ayanların yönetim üzerindeki etkisini azaltılma çabalarıdır.
E) Batılılaşma hareketi ilk olarak Nizam-ı Cedit Dönemi'yle başlar.

Cevap: B

3) Avrupa'da zorunlu askerliğe dayalı millî bir ordu kurma fikrinin doğmasına sebep olarak,

I. Fransız İhtilali sonrası "halkın tamamı vatan savunmasından sorumludur" anlayışının benimsenmesi,
II. Ulus kavramı ile birlikte "millî ordu" kavramının da gelişmesi,
III. Kral için değil vatan için savaşan yeni ordu anlayışının ortaya çıkması

gelişmelerinden hangileri gösterilebilir?

A) Yalnız I. B) Yalnız II.
C) Yalnız III. D) I ve III.
E) I, II ve III **Cevap: E**